
Uvodna bilješka

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatsko filozofsko društvo organizirali su znanstveni skup i okrugli stol na temu “Politika, praktična filozofija i svijet života”, kao svojevrsni *homage* professoru emeritusu Anti Pažaninu u povodu njegova 80. rođendana.

Ante Pažanin (rođ. 1930) istaknuti je hrvatski filozof i politički filozof, pripadnik uže osnivačke jezgre znanstvenika Fakulteta političkih znanosti i njegov dugogodišnji profesor na predmetu “Filozofija prava, politike i povijesti” (1963-2000). Zaslužan je i u radu Hrvatskoga filozofskog društva kao njegov član i predsjednik (1993-1995). Godine 2001. Sveučilište u Zagrebu dodijelilo mu je, nakon umirovljenja, kao prvom redovitom profesoru Fakulteta političkih znanosti, “počasno zvanje” *professor emeritus*, u znak visokog priznanja za njegov ukupni znanstveni rad, za njegove “posebne zasluge za razvoj i napredak Sveučilišta” te za “međunarodnu reputaciju na temelju međunarodno priznate nastavne, znanstvene... izvrsnosti” (Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, čl. 96).

Već samim svojim naslovom “Politika, praktična filozofija i svijet života” znanstveni je skup primjereno izrazio temeljne teorijske preokupacije, istraživačke interese i glavne dosege Pažanina kao plodnog filozofa politike.

Prvo, *politiku* Pažanin promišlja iz perspektive čovjekove “političke moći suđenja” (sam bi radije kazao “rasudne snage”), a na temelju izvornoga grčkoga svjetoskopovijesnoga razumijevanja politike i političkoga. Politika kao moć mišljenja, govorenja i djelovanja slobodnih i razboritih građana nezamisliva je bez “praktičkog znanja”, koje se kao razboritost načelno razlikuje od čisto teorijske spoznaje i instrumentalnoga tehničkog znanja. Otuda je trajna zadaća političkog mišljenja: razvijati autentične suvremene oblike “svijeta života”, napose političkog svijeta liberalne demokracije. Poznato je da je među prvima u nas prepoznao i istaknuo misaoni doprinos H. Arendt, držeći da je ona “rehabilitirala Aristotelovu misao o političkom prijateljstvu i izgradnji političkih institucija na kojima se temelje javne stvari i ono političko u razlici prema privatnoj i socijalno-ekonomskoj sferi”. Manje je poznato da se u svom razumijevanju političkog svijeta oslanjao i na klasični

“politički paradoks” francuskoga fenomenologa i hermeneutičara Paula Ricoeura, jednog od vodećih mislilaca prošlog stoljeća. S pravom je upozorio na Ricoeurovo temeljno promišljanje logike moći i razlikovanje politike (kao “realne politike” državne moći) i političkoga (kao refleksivnog političkog djelovanja građana), pri čemu rješenje “paradoksije” zahtijeva “historijsku racionalnost” politike i “umnu organizaciju političkoga”, s obzirom na to da “ono političko ne postoji bez politike” (vidi Paul Ricoeur, *Histoire et vérité*, 1955).

Drugo, Pažanin je s pravom ocijenjen kao “osnivač naše praktičke filozofije” (D. Rodin). Polazeći od Aristotelova shvaćanja *praktičke filozofije* i njezine suvremene obnove u pokretu rehabilitacije te filozofije, naglašavao je temeljnu povezanost etike i politike. S uvjerenjem da je upravo takva praktička filozofija, za razliku od metafizike moderne i mitologije starog svijeta, nezaobilazna radi primjerena istraživanja i razumijevanja povijesne situacije modernog čovjeka. Po njegovu sudu, u 20. stoljeću svojevrnsni se filozofski smisao političkoga održao prvenstveno zahvaljujući izvornosti i širini fenomenološkog pokreta i filozofske hermeneutike. “Poput Hannahe Arendt i Paula Ricoeura veliki broj fenomenologa i hermeneutičara, kao što su Eugen Fink, Hans-Georg Gadamer, Joachim Ritter, Ludwig Landgrebe, Helmuth Plessner, Alfred Schütz, Hermann Lübbe, Jan Patočka, Werner Marx, Ernst Vollrath, Bernhard Waldenfels, Klaus Held i brojni drugi su, na tragu kasnoga Husserla i ranoga Heideggera, nastojali oko rehabilitacije praktične filozofije, posebno u drugoj polovici 20. stoljeća, te oko prevladavanja kako idealizma čistih duhova tako i apsolutne svemoći tehnologije. Oni su, nasuprot dominaciji bilo jedne ili druge krajnosti razdvajanja politike i političkoga, razvijali smisao za cjelinu Aristotelove praktične filozofije kao političke filozofije u širem značenju, koja kao povijesno mišljenje danas obuhvaća etiku, filozofiju prava, filozofiju politike i filozofiju povijesti, te u tom smislu ona pomaže da se i suvremeni politički svijet historijski racionalno organizira u obliku realne politike i izgradi kao umna organizacija političkog zajedništva.”

Treće, razumijevanje *svijeta života* (*Lebenswelt*) upućuje na duhovnu baštinu koju je Pažanin preuzeo od utemeljitelja fenomenološkog pokreta Edmunda Husserla, poglavito iz njegova promišljanja krize europskih znanosti iz obzora transcendentale fenomenologije. Svijet života kao “svijet kako se pojavljuje u svakodnevicu” (Gadamer) pojmovno iskazuje temeljnu zadaću fenomenološke filozofije, preuzetu iz grčkih prauzora, prema kojoj ona iz prakse života mora izdvajati apriorne strukture i filozofijske zakonitosti našeg bitka u svijetu i dovoditi ih do pojma. Povezujući te dvije tradicije, Aristotelovu praktičku filozofiju s Husserlovim fenomenologijskim promišljanjem svijeta života, Pažanin je, po sudu organizatora skupa, “u svojim djelima izložio osebujnu filozofiju koja zaslužuje pozornost, čije dosege i uvide treba vrednovati te nastaviti dalje istraživati”.

Ovaj znanstveni skup održan je 21. i 22. svibnja 2010. Okupio je brojne filozofe i politologe. Dio njihovih izlaganja i na temelju izlaganja napisanih tekstova objavljujemo u ovom tematskom bloku, dok će drugi dio biti objavljen u časopisu *Filozofska istraživanja*. U tematski blok uvrstili smo i Pažaninov programatski političkofilozofijski tekst “Fenomenologija kasnog Husserla kao praktična filozofija” (2007). Objavljujemo ga kao svjedočanstvo misaonog kontinuiteta Pažanina kao istaknutog člana međunarodnog pokreta rehabilitacije praktičke filozofije. Od najranijih radova (*Das Problem der Philosophie als strenger Wissenschaft in der Phänomenologie Edmund Husserls*, 1962) do najnovije knjige *Fenomenologija političkog svijeta* (2007) Pažanin je trajno zaokupljen istraživanjem i tumačenjem epohalne relevantnosti fenomenologije Edmunda Husserla, ocjenjujući kako je Husserlova *Kriza evropskih znanosti i transcendentalna fenomenologija* (1936) temeljno djelo čitave suvremene filozofije (vidi E. Husserl, *Kriza evropskih znanosti i transcendentalna fenomenologija. Uvod u fenomenološku filozofiju*, 1990; preveo i pogovor napisao Ante Pažanin).

U tematski blok uvrstili smo i bilješku s osnovnim podacima o Pažaninovu životu i znanstvenom opusu (knjigama, studijama, člancima, recenzijama, prijevodi-ma) (vidi prilog Ane Pažanin u ovom broju).